

УКРАЇНСЬКА Лариса, д.е.н. професор, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ШИФРІНА Надія, к.е.н., доцент, доцент кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Стійкість соціально-економічного розвитку територій залежить від великої кількості факторів та умов, як глобальних, так і внутрішніх, властивих кожній країні і навіть кожній окремо взятій території. Одним із найважливіших серед внутрішніх факторів є діюча система управління, яка включає інструменти та методи впливу органів влади різного рівня на соціально-економічні процеси території з метою досягнення стійкості її розвитку. Іншими словами, вирішення завдань сталого розвитку країни та її територій потребує активних дій з боку органів влади та управління, що здійснюються в рамках соціально-економічної політики, яка реалізується на національному, регіональному та місцевому рівні.

Забезпечення сталого розвитку є одним із найактуальніших питань, що хвилюють світове співтовариство. Модель сталого розвитку передбачає гармонізацію соціальної, економічної та екологічної складових, спрямовану на задоволення потреб як нинішнього, так і майбутніх поколінь. До того, слід підкреслити, що для сталого розвитку світової економіки необхідне досягнення цієї мети кожною державою.

Проблеми нерівномірного розвитку територій є наслідком негативного впливу внутрішніх факторів, тому при виборі способів досягнення стійкого розвитку територій необхідно орієнтуватися на можливість впливу на внутрішні чинники інструментами регіональної соціально-економічної політики. При цьому не слід забувати і про зовнішні чинники. У розпорядженні органів влади є дієві інструменти, що сприяють сталому розвитку територій, головне – навчитися ефективно їх використати.

У сучасних умовах найважливішою складовою ефективного розвитку економічної системи є успішна інноваційна діяльність. Інвестиції в нематеріальні активи збільшують науково-технічну базу підприємства, підвищують її функціональність і технологічність, що, безсумнівно, відбивається на якості продукції, її ціні та загальному прибутку підприємства. Вони нерозривно пов'язані з інноваційною діяльністю та певною мірою стимулюють розвиток інновацій на конкретному виробництві. В останні роки в Україні обсяги інвестування в об'єкти інтелектуальної власності вкрай незначні, як і вкладення у науково-дослідні, дослідно-конструкторські та технологічні роботи, що

пов'язано з величезним переважанням бюрократичних підходів до нарощування інвестиційно-інноваційного потенціалу, а також з дефіцитом коштів та нематеріальною сутністю придбаних у результаті активів, які не отримують адекватної оцінки.

Проте за умов обмежених можливостей використання традиційних ресурсів економічного зростання всезростаюче значення у вирішенні завдань підвищення ефективності економічних перетворень набувають інноваційні процеси і, як невід'ємна складова, відповідна організація ефективного управління та фінансування.

У зв'язку з необхідністю інноваційного розвитку національної та регіональних економік в економічній літературі виділяють такі напрямки, як національне/регіональне законодавство, що регламентує інноваційну спрямованість економічних процесів; регіональна політика; пріоритети техніко-технологічного розвитку; інструментарій реалізації інноваційної політики держави; процеси оновлення та розвитку наукової сфери.

Розвиток загальнонаціональної інноваційної системи можливий за умови адекватного розвитку регіональних секторів. Серед регіонів можна назвати схожі за станом ресурсів для інноваційної діяльності групи: що стабільно розвиваються; орієнтовані імпорт технологій; з переважною інноваційною спрямованістю; відсталі.

Враховуючи регіональні особливості, держава має брати активну пряму та опосередковану участь у розвитку інноваційних процесів, спрямовану на їх підтримку та стимулювання.

Формуючи регіональні інноваційні системи державні та органи виконують такі функції: розробка стратегії інноваційного розвитку економіки регіонів та муніципальних утворень; формування сприятливих умов розвитку інноваційного бізнесу; визначення науково-технічних пріоритетів та прогнозування технологічного розвитку; розвиток інфраструктури інноваційної діяльності у регіоні; стимулювання інноваційної діяльності; участь у розвитку сфери фундаментальних досліджень та розробок.

Інноваційний регіональний розвиток має такі цілі: досягнення високого рівня життя в регіоні; формування та підтримка іміджу регіону, його ділової та соціальної репутації; випуск продукції, позиції якої на регіональному, національному та міжнародному ринках стійко вигідні; збереження та розвиток трудового потенціалу регіону, рівномірність його розвитку всередині регіону; продовження нарощування матеріально-технічного, культурного, природно-ресурсного, екологічного потенціалу території. Зрозуміло, що інноваційна спрямованість розвитку регіонів в умовах сучасної технологічної революції потребує значних інвестицій, що, зокрема, підкреслює роль держави у відповідних перетвореннях.

Інноваційна орієнтація є додатковим стимулом і фактором розвитку регіональної економіки в цілому, а також і соціальної сфери регіону. Насамперед необхідно визначитися з терміном «регіональні інновації». На перший погляд, усі процеси, пов'язані з інноваційною діяльністю, а саме: їх розробка, освоєння та впровадження, обмін – мають місце на мікрорівні, тобто на підприємствах,

організаціях та їх структурних підрозділах, а також у об'єднаннях кластерного типу. Однак багато фахівців приділяють особливу увагу регіональним інноваціям, які розуміються як інновації, що створюються або освоюються на конкретній території. Часто навіть рівень успішності регіону оцінюється саме через інноваційну діяльність підприємств, що працюють на його території. Також неабияка увага приділяється механізмам державного управління інноваційними процесами на регіональному рівні, обґрунтовується як ступінь державного втручання в інноваційні процеси, так і конкретні методи регулювання та стимулювання. Розробляються й методики оцінки ефективності такого управлінського впливу, які залишаються неоднозначними. Основним завданням будь-яких заходів регіонального рівня щодо стимулювання інноваційної активності є допомога у розробці, освоєнні та обміні інноваціями на мікрорівні. Зокрема, серед таких заходів пропонуються: створення баз даних, що полегшують обмін та розповсюдження інновацій (банки ідей, сховища інновацій тощо); вдосконалення регіонального, а також федерального законодавства у сфері інновацій та захисту інтелектуальної власності; надання прямої та непрямої фінансової допомоги суб'єктам інноваційних процесів. Існує й інше трактування терміна «регіональні інновації», яке передбачає інноваційні проекти, які справді охоплюють всю економіку регіону, а не окремі підприємства, що діють на його території. Зокрема, такі проекти добре вивчені на прикладах туристичних кластерів, де часто діють порівняно дрібні підприємства, що робить підтримку регіональної влади особливо відчутною та незамінною з боку приватного бізнесу, який просто не володіє необхідним для цього потенціалом.

Основу сучасного інноваційного розвитку національної та регіональних економік складають інтелектуальні ресурси, наукомісткі та інформаційні технології. Модель інноваційного розвитку передбачає формування системи відносин між наукою, виробництвом та суспільством, у якій інновації виступають основою ефективного соціально-економічного зростання та розвитку. Звідси спільна діяльність бізнес-середовища, науки та суспільства загалом забезпечує створення механізму інноваційного розвитку регіону як структурного елемента розвитку держави. Процес інноваційного розвитку залежить від умов, створених інноваційним середовищем.

Таким чином, завдання переходу суспільства на модель інноваційного розвитку є надзвичайно актуальним. Однією з причин цього є динамічність та непередбачуваність факторів, що визначають стійкість соціально-економічного розвитку. Насамперед це стосується зовнішніх факторів та викликів, серед яких економічні кризи, боротьба країн за ресурси та ринки збуту, структурна трансформація економіки, у тому числі внаслідок її цифровізації, тощо.

Література

1. В. Г. Горник. Вплив держави на формування інноваційної моделі розвитку України // Право та державне управління URL : <https://doi.org/10.32840/pdu.2-1.25>
2. Isaac Karlsson. Regional Innovation Systems: Policy and Application in a Swedish context URL: <https://www.diva-ortal.org/smash/get/diva2:529423/FULLTEXT01.pdf>